

# शाण्डिल्यभक्तिसूत्रम्

प्रस्तुतिः

धर्मेन्द्रकुमारसिंहदेवः

**SHANDILYA-BHAKTI-SUTRAM**

*E-Text Prepared by*

**Dharmendra Kumar Singhdeo**

# शाण्डिल्यभक्तिसूत्रम्

अथ प्रथमोऽध्यायः

प्रथममाह्निकम्

1. अथातो भक्तिजिज्ञासा ॥ 1 ॥
2. सा ऽरानुरक्तिरीश्वरे ॥ 2 ॥
3. तत्संस्थस्यामृतत्वोऽदेशात् ॥ 3 ॥
4. ज्ञानमिति चेत् न, द्विषतोऽपि ज्ञानस्य तदसंस्थितेः ॥ 4 ॥
5. तयोऽक्षयाच्च ॥ 5 ॥
6. द्वेषप्रतिऽक्षभावाद् रसशब्दाच्च रागः ॥ 6 ॥
7. न क्रिया कृत्यनोक्षणाज्ज्ञानवत् ॥ 7 ॥
8. अत एव फलानन्त्यम् ॥ 8 ॥
9. तद्वतः प्रऽतिशब्दाच्च न, ज्ञानमितरप्रतिऽतिवत् ॥ 9 ॥

॥ इति प्रथमाध्याये प्रथममाह्निकम् ॥

## अथ प्रथमाध्याये द्वितीयमाह्निकम्

10. सा मुख्येतराणेक्षितत्वात् ॥ 1 ॥
11. प्रकरणात् ॥ 2 ॥
12. दर्शनफलमिति चेत्, न। तेन व्यवधानात् ॥ 3 ॥
13. दृष्टत्वाच्च ॥ 4 ॥
14. अत एव तद्भावाद् बल्लवीनाम् ॥ 5 ॥
15. भक्त्या जानातीति चेत्, न। अभिज्ञया साहाय्यात् ॥ 6 ॥
16. एतेन विकल्पोऽपि प्रत्युक्तः ॥ 7 ॥
17. देवभक्तिरितरस्मिन् साहचर्यात् ॥ 8 ॥
18. भक्तिः प्रमेया श्रुतिभ्यः ॥ 9 ॥
19. पुराणेतिहासाभ्याञ्चेति ॥ 10 ॥
20. पृथु-ध्रुव-प्रह्लाद-अम्बरीष-शुक-सनक-नारद-भजनाचाराच्च ॥ 11 ॥
21. योगस्तूभयार्थमोक्षणात् प्रयाजवत् ॥ 12 ॥
22. गौण्या तु समाधिसिद्धिः ॥ 13 ॥
23. हेया रागत्वादिति चेत्, न। उत्तमास्त्वादत्वात् सङ्गवत् ॥ 14 ॥
24. तदेव कर्मिज्ञानियोगिभ्य आधिक्यशब्दात् ॥ 15 ॥
25. प्रश्ननिरूपणाभ्यामाधिक्यसिद्धेः ॥ 16 ॥

26. नैव श्रद्धा तु साधारण्यात् ॥ 17 ॥  
27. तस्यां तत्त्वे चानवस्थानात् ॥ 18 ॥  
28. ब्रह्मकाण्डं तु भक्तौ तस्यानुज्ञानाय सामान्यात् ॥ 19 ॥

॥ इति द्वितीयमाह्निकम् प्रथमोऽध्यायश्च ॥

अथ द्वितीयोऽध्यायः

प्रथममाह्निकम्

29. बुद्धिहेतुप्रवृत्तिराविशुद्धेरवधातवत् ॥ 1 ॥  
30. तदङ्गानां च ॥ 2 ॥  
31. तामैश्वर्यंदां काश्यपः ऋत्वात् ॥ 3 ॥  
32. आत्मैकंदां बादरायणः ॥ 4 ॥  
33. उभयंदां शाण्डिल्यः शब्दोऽतिभ्याम् ॥ 5 ॥  
34. वैषम्यादसिद्धमिति चेत्, न। प्रत्यभिज्ञावदवैशिष्ट्यात् ॥ 6 ॥  
35. न च क्लिष्टः ऋः स्यात्, अनन्तरं विशेषात् ॥ 7 ॥  
36. ऐश्वर्यं तथेति चेत्, न। स्वाभाव्यात् ॥ 8 ॥  
37. अप्रतिषिद्धं ऋश्वर्यं तद्भावाच्च नैवमितरेषाम् ॥ 9 ॥  
38. सर्वामृते किमिति चेत्, न। एवम्बुद्ध्यानन्त्यात् ॥ 10 ॥

39. प्रकृत्यन्तरालादवैकार्यं चित्सत्त्वेनानुवर्तनात् ॥ 11 ॥
40. तत्प्रतिष्ठा गृहणीठवत् ॥ 12 ॥
41. मिथोऽपेक्षणादुभयम् ॥ 13 ॥
42. चेत्याचितोर्न तृतीयम् ॥ 14 ॥
43. युक्तौ च सम्परायात् ॥ 15 ॥
44. शक्तित्वान्ननृतं चेत्यम् ॥ 16 ॥
45. तत्परिशुद्धिश्च गम्या लोकवल्लिङ्गेभ्यः ॥ 17 ॥
46. सम्मान-बहुमान-प्रीति-विरहेतर-विचिकित्सा-महिम-ख्याति-तदर्थप्राणस्थान-  
तदीयता-सर्वतद्भावाप्रातिकूल्यादीनि च स्मरणेभ्यो बाहुल्यात् ॥ 18 ॥
47. द्वेषादयस्तु नैवम् ॥ 19 ॥
48. तद्वाक्यशेषात् प्रादुर्भावेष्वापि सा ॥ 20 ॥
49. जन्मकर्मविदश्चाजन्मने शब्दात् ॥ 21 ॥
50. तच्च दिव्यं स्वशक्तिमात्रोद्भवात् ॥ 22 ॥
51. मुख्यं हि तस्य कारुण्यम् ॥ 23 ॥
52. प्राणित्वान्न विभूतिषु ॥ 24 ॥
53. द्युतराजसेवयोः प्रतिषेधाच्च ॥ 25 ॥
54. वासुदेवेऽपीति चेत्, न। आकारमात्रत्वात् ॥ 26 ॥
55. प्रत्यभिज्ञानाच्च ॥ 27 ॥

56. वृष्णिषु श्रेष्ठ्येन तत् ॥ 28 ॥

57. एवं प्रसिद्धेषु च ॥ 29 ॥

॥ इति द्वितीयाध्याये प्रथममाह्निकम् ॥

अथ द्वितीयाध्याये द्वितीयमाह्निकम्

58. भक्त्या भजनोसंहाराद् गौण्या ारायै तद्धेतुत्वात् ॥ 1 ॥

59. रागार्थप्रकीर्तिसाहचर्याच्चेतरेषाम् ॥ 2 ॥

60. अन्तराले तु शेषाः स्युरुास्त्यादौ च काण्डत्वात् ॥ 3 ॥

61. ताभ्यः ावित्र्यमुक्रमात् ॥ 4 ॥

62. तासु प्रधानयोगात् फलाधिक्यमेके ॥ 5 ॥

63. नाम्नेति जैमिनिः सम्भवात् ॥ 6 ॥

64. अप्रयोगाणां यथाकालसम्भवो गृहादिवत् ॥ 7 ॥

65. ईश्वरतुष्टेरेकोऽपि बली ॥ 8 ॥

66. अबन्धोऽर्णस्य मुखम् ॥ 9 ॥

67. ध्याननियमस्तु दृष्टसौकर्यात् ॥ 10 ॥

68. तद्यजिः पूजायामितरेषां नैवम् ॥ 11 ॥

69. ादोदकं तु ाद्यमव्याप्तेः ॥ 12 ॥

70. स्वयमप्यर्पितं ग्राह्यमविशेषात् ॥ 13 ॥
71. निमित्तगुणव्यपेक्षणादपराधेषु व्यवस्था ॥ 14 ॥
72. ऋत्रादेर्दानमन्यथा हि वैशिष्ट्यम् ॥ 15 ॥
73. सुकृतजत्वात् ऋहेतुभावाच्च क्रियासु श्रेयस्यः ॥ 16 ॥
74. गौणत्रिविध्यमितरेण स्तुत्यर्थत्वात् साहचर्यम् ॥ 17 ॥
75. बहिरन्तस्थमुभयमवेष्टिसववत् ॥ 18 ॥
76. स्मृतिकीर्त्योः कथादेश्वार्तो प्रायश्चित्तभावात् ॥ 19 ॥
77. भूयसामननुष्ठितिरिति चेदाप्रयाणमुपसंहारान्महत्स्वपि ॥ 20 ॥
78. लघ्वपि भक्त्यधिकारे महत्क्षेपकमपरसर्वहानात् ॥ 21 ॥
79. तत्स्थानत्वादनन्यधर्मः खलेवालीवत् ॥ 22 ॥
80. आनिन्द्ययोन्यधिक्रियते ऋरम्भर्यात् सामान्यवत् ॥ 23 ॥
81. अतो ह्यविष्वक्वभावानामपि तल्लोके ॥ 24 ॥
82. क्रमैकगत्युपेतेस्तु ॥ 25 ॥
83. उत्क्रान्तिवाक्यशेषाच्च ॥ 26 ॥
84. महापातकिनां त्वार्तो ॥ 27 ॥
85. सैकान्तभावे गीतार्थप्रत्यभिज्ञानात् ॥ 28 ॥
86. ऋरां कृत्वैव सर्वेषां तथा ह्याह ॥ 29 ॥

॥ इति द्वितीयमाह्निकं द्वितीयोऽध्यायश्च ॥

## अथ तृतीयोऽध्यायः

### प्रथममाह्निकम्

87. भजनीयेनाद्वितीयमिदं कृत्स्नस्य तत्स्वरूपत्वात् ॥ 1 ॥
88. तच्छक्तिर्माया जडसामान्यात् ॥ 2 ॥
89. व्याकृत्वाद् व्याप्यानाम् ॥ 3 ॥
90. न प्राणिबुद्धिभ्योऽसम्भवात् ॥ 4 ॥
91. निर्मायोच्चावचं श्रुतीश्च निर्मिमीते पितृवत् ॥ 5 ॥
92. मिश्रोदेशान्नेति चेत्, न । स्वल्पत्वात् ॥ 6 ॥
93. फलमस्माद् बादरायणो दृष्टत्वात् ॥ 7 ॥
94. व्युत्क्रमादप्ययस्तथा हि दृष्टम् ॥ 8 ॥

॥ इति तृतीयाध्याये प्रथममाह्निकम् ॥

### अथ तृतीयाध्याये द्वितीयमाह्निकम्

95. तदैक्यं नानात्वैकत्वमुपाधियोगहानादादित्यवत् ॥ 1 ॥
96. पृथगिति चेत्, न । रेणासम्बन्धात् प्रकाशानाम् ॥ 2 ॥
97. न विकारिणस्तु करणविकारात् ॥ 3 ॥



98. अनन्यभक्त्या तद्बुद्धिलयादत्यन्तम् ॥ 4 ॥
99. आयुश्चिरमितरेषां तु हानिरनास्त्वादत्वात् ॥ 5 ॥
100. संसृतिरेषामभक्तेः स्यात्, न । अज्ञानात् करणत्वासिद्धेः ॥ 6 ॥
101. त्रीण्येषां नेत्राणि शब्दलिङ्गाक्षभेदाद् रुद्रवत् ॥ 7 ॥
102. आविस्तिरोभावविकाराः स्युः क्रियाफलसंयोगात् ॥ 8 ॥

॥ इति द्वितीयमाह्निकं तृतीयोऽध्यायश्च ॥

॥ इति श्रीशाण्डिल्यमहर्षिप्रणीतं भक्तिसूत्रम् ॥